

УДК 711-1, 711-3

ВІДБУДОВА МАЛИХ МІСТ УКРАЇНИ : АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ПІСЛЯВОЄННОГО РОЗВИТКУ

Стрижак С. О.¹, студ., Лисиченко А. Ю.², студ.,

Мерилова І. О.³, канд. арх., доц., Шестакова О. М.⁴, ст. викл.

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Українського державного університету науки і технологій

¹sem.strizhak@gmail.com, ²lysychenko.arina@gmail.com,

³merylova.iryana@pdaba.edu.ua, ⁴arhileksa@gmail.com

Постановка проблеми. Після широкомасштабних руйнувань, малим містам України необхідне цілісне просторове оновлення на засадах сталого розвитку. Такі території часто мають унікальний ландшафтний, культурний, соціальний потенціал, який може стати рушієм регіонального відродження. Малі міста більш гнучкі до впровадження нових урбаністичних моделей, є можливим застосування сучасних принципів планування. Тому вивчення підходів до їх трансформації є актуальним.

Мета дослідження. роботи є представлення пропозицій щодо просторової трансформації малих міст в умовах повоєнної відбудови. Матеріал базується на аналізі міст Ірпінь і Тростянець.

Результати дослідження. Сучасні підходи до просторового розвитку малих міст ґрунтуються на міждисциплінарному аналізі викликів та можливостей для української громади. Можна відокремити принципи, що формують ефективні трансформації:

а) «*поліцентричне планування*» – формування взаємопов'язаної мережі мікрорайонів або функціональних осередків, які мають власну ідентичність, набір ключових послуг і певний рівень самозабезпечення, що дозволяє уникнути надмірної концентрації ресурсів у єдиному центрі (стійкість до криз, основа для гармонійного розвитку спільнот [2];

б) «*адаптивне та модульне відновлення інфраструктури*» – реалізація «гнучких» просторових структур, так звані, поетапні проекти, які можуть масштабуватися або змінюватися відповідно до потреб громади (модульна забудова, тимчасова інфраструктура, мобільні сервіси тощо);

в) «*інтеграція природного середовища у структуру малих міст*» – передбачає включення ландшафту в планувальну систему, це дозволяє не лише покращити мікроклімат, а й сформувані стійкість до кліматичних ризиків (зелені коридори, водно-ландшафтні зони, збереження екосистем).

Архітектурно-планувальні стратегії післявоєнного розвитку передбачають не лише фізичне відновлення зруйнованих територій, а й переосмислення просторової організації міст задля підвищення їхньої стійкості, якості життя та соціальної згуртованості. В умовах сучасних викликів – кліматичних змін, енергетичної кризи та потреби у відновленні зруйнованих громад – надзвичайно важливо застосовувати комплексний, адаптивний і довготривалий підхід.

1. Сталій розвиток. Усі планувальні та архітектурні рішення повинні бути орієнтовані на довготривалий екологічний баланс і адаптивність до змін клімату. Йдеться про використання енергоефективних матеріалів, впровадження екологічно чистих технологій, розвиток зелених інфраструктур, захист природних екосистем і посилення біорізноманіття у межах міського середовища [3].

2. Децентралізація міського простору (модель «15-хвилинного міста»). Цей підхід передбачає формування міського середовища, у якому всі базові послуги – освіта, охорона здоров'я, торгівля, рекреація – доступні в межах 15 хвилин пішої ходи або

велоподорожі. Це знижує залежність від транспорту, стимулює розвиток місцевої економіки й сприяє створенню соціально активних мікросередовищ [2; 3].

3. Циркулярна економіка та енергонезалежність. Важливо будувати на засадах економічної замкненості: повторне використання ресурсів, зменшення обсягів відходів, перехід на відновлювані джерела енергії (сонячну, вітрову, біоенергію), інтеграція локальних енергосистем (мікромереж), розвиток ощадливих систем водопостачання та переробки [1].

4. Інноваційні технології у міському управлінні. Розвиток «розумних міст» (smart cities) включає цифрові системи моніторингу, автоматизоване управління трафіком, оптимізацію логістики, інтелектуальне освітлення та безпеку, інтеграцію громадського простору з інфраструктурою для відпочинку, спорту та мобільності (VELO- та мікромобільність) [2].

5. Соціальна інтеграція. Особливу увагу слід приділити створенню інклюзивного простору: безбар'єрність, врахування потреб усіх вікових та соціальних груп, підтримка громадських ініціатив, формування «просторів довіри» – зон, що стимулюють соціальну взаємодію, участь мешканців у розвитку міста та відновлення спільнот [3].

6. «Build Back Better». Відновлення після війни має бути не просто поверненням до минулого стану, а створенням якісно нової, стійкої, справедливої та безпечної міської інфраструктури. Пріоритети – інклюзивність, кліматична та енергетична адаптація, цифрова трансформація, а також підвищення ролі місцевих громад у плануванні [2].

Узагальнюючи викладене, просторове оновлення малих міст має ґрунтуватися на поєднанні сучасних урбаністичних підходів із реальними потребами місцевих громад. Такий баланс сприятиме формуванню нової міської ідентичності у післявоєнному контексті.

Висновки. Просторове оновлення малих міст відіграє критично важливу роль у післявоєнному відродженні України. Реалізація поліцентричної моделі, впровадження принципів циркулярної економіки, децентралізація міського простору та інтеграція природного середовища формують нову парадигму міського розвитку – адаптивну, екологічну та соціально орієнтовану. Особливо важливо, що малі міста, завдяки своїй гнучкості, можуть слугувати експериментальними майданчиками для запровадження інноваційних рішень: модульної забудови, «розумної» інфраструктури, енергоефективних технологій та цифрових сервісів. Ці трансформації мають не лише покращити якість життя мешканців, а й забезпечити сталу міську екосистему, здатну ефективно реагувати на кризи та сприяти згуртованості громади. Таким чином, малі міста стають каталізаторами нової української урбаністики – з інклюзивними, безпечними, екологічно збалансованими просторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кривенко Р. І. Архітектура малих міст: урбаністичні виклики та перспективи. Київ: Ліра-К, 2021. 224 с.
2. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування та забудова територій [Чинний від 01.09.2019]. Київ : Мінрегіон України, 2019. 133 с.
3. Рекомендації з відбудови Ірпеня. Урбанина. Київ : ГО «Урбанина», квітень 2023. 52 с. URL: <https://urbanina.org/projects/irpin-rebuilding-guide> (дата звернення: 14.04.2025).